

Dva broda, četiri reda i biskupov nečak: crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije u Donjoj Glogovnici

Krešimir Karlo

Ministarstvo kulture i medija
Konzervatorski odjel u Bjelovaru
kresimir.karlo@min-kulture.hr

Izvorni znanstveni rad /
Original scientific paper

Primljen / Received:
23. 7. 2020.

DOI:
<http://doi.org/10.17018/portal.2020.8>

UDK:
272-523(497.5 Donja Glogovnica)"653"

SAŽETAK: Glogovnička župna crkva, do nekog novog arheološkog otkrića, jedina je dvobrodna srednjovjekovna crkva kontinentalne Hrvatske. Njezina provenijencija, datacija i graditeljska povijest i danas su predmet znanstvenih prijepora. Tome pridonose raritetni nalazi spolija arhitektonske skulpture tumačeni kao prikazi regularnih kanonika Sv. Groba. Uz to, s crkvom se povezuju i začeci konzerviranja u Banskoj Hrvatskoj, zbog cjelovite rekonstrukcije građevine koja je izvedena prema nalogu Ivana Kukuljevića Sakcinskog polovicom 19. stoljeća. U radu se donose rezultati istraživačkih radova poduzetih na crkvi od konca prošloga desetljeća do 2020. godine te se u svjetlu novih nalaza analizira njezina graditeljska povijest od 13. do 19. stoljeća u kontekstu hrvatske i srednjoeuropske sakralne arhitekture.

KLJUČNE RIJEČI: Glogovnica, Donja Glogovnica, srednjovjekovna arhitektura, regularni kanonici Sv. Groba, sepulkralci, viteški redovi, dvobrodna crkva

Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije smještena je na izdvojenom brežuljku padina istočnog kraja Kalničke gore, u središtu današnjega sela Donja Glogovnica, uz sjeverniju od dviju trasa prometnica koje povezuju Križevce i Koprivnicu. Pravilno je orijentirana dvobrodna kamena građevina znatno nižeg i užeg, izduženog poligonalnog svetišta učvršćenog sa šest stupnjevanih kontrafora. Južno pročelje crkve otvoreno je dvama visokim šiljasto zaključenim prozorskim otvorima naglašenim kamenim doprozornicima te pridodanim omalenim,

kvadratičnim ulazom uokvirenim neprofiliranim pravokutnim kamenim gredama. Svetište je otvoreno četirima šiljasto zaključenim prozorskim otvorima manjih dimenzija (sl. 1). Na sjevernom pročelju, između broda i svetišta nalazi se ostatak sjevernog ramena i polukružne apside starije, također kamene crkve te kvadratična sakristija koja pripada građevinskoj fazi današnjega svetišta. Zapadno pročelje, rezultat rekonstrukcije iz polovice 19. stoljeća, otvoreno je dvama šiljasto zaključenim ulazima i jednom nišom, a nadvišeno je plitkim oktogonnom zvonikom,

1. Donja Glogovnica, crkva Uznesenja BDM, južno pročelje 2020. godina (MKM, KO BJ – F, snimio D. Kirin, 2020.)
Donja Glogovnica, Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, south façade in 2020 (MKM, KO BJ – F; D. Kirin, 2020)

smještenim u osi pročelja (sl. 2). Uz sva pročelja teče nizak, jednostavno profilirani sokl. Interijer broda podijeljen je na dva dijela trima četverolisnim stupovima koji su položeni na masivne, profilirane kvadratične kamene baze (sl. 3). Stupovi su zidani crvenim pješčenjakom, a međusobno su povezani arkadama naglašenim klesanicima. Arkade se oslanjaju polulukovima na zid glavnoga pročelja na zapadu i na središte zida trijumfalnog luka na istoku. Lada je prekrivena jednostavnim daščanim stropom oslonjenim na drvene grede, dok je podnica broda i svetišta popločena širokim pravokutnim kamenim pločama. Uz južni zid interijera prislonjen je skošeni sokl, znatno viši od svojih pročelnih pandana. Svetište je od lađe odijeljeno šiljasto zaključenim trijumfalnim lukom skošenih rubova. Trijumfalni luk je zidan istovjetnim crvenim pješčenjakom od kojega su načinjeni i snopasti stupovi. Na zapadu broda smješteno je zidano pjevalište oslonjeno na dva zidana stupa, čime su formirane presvođene tri arkade (sl. 4). Svetište je presvođeno dvama poljima križno-rebrastog svoda zrakastog završetka. Svod svetišta oslonjen je na istaknute, pridodane konzole u obliku obrnute piramide. Ispod konzola vidljivi su prezentirani ostaci novootkrivenih službi otučenih tijekom 17. stoljeća.

Na sjeverni zid svetišta ugrađena je arhitektonska kustodija prelomljenog zabata¹ (sl. 5 i 6).

Srednjovjekovna Glogovnica: topografija, pisani izvori, posjed i vlasništvo

Kako bismo mogli pristupiti glavnoj temi ovoga rada, graditeljskom razvoju današnje župne crkve u Glogovnici, potrebno je ukratko razjasniti ispreplitanje mnogih pitanja koja se tiču vlasništva i prostornog smještaja zemljišnog posjeda na kojem se crkva nalazi, njezine funkcije, izvornog smještaja i datacije spolija figuralne arhitektonske plastike, te pitanje podrijetla i datacije četverolisnih snopastih stupova kojima je brod crkve podijeljen na dva dijela. Sva navedena pitanja neminovno su utjecala, i još uvijek utječu, na tumačenje provenijencije, datacije i funkcije crkve sv. Marije.

Toponim Glogovnica u raznim ćemo inačicama (*Glogonisa, Glogonicha, Glogonica, Glagonca, Glogoncha, Glogonicha, Glogaunicha, Glogonycha, Gregorissa/?/, Glogontza*)² kao prostornu odrednicu u srednjovjekovnim pisanim izvorima najčešće pronaći kao rijeku (*aqua ili fluuvim*) koja se katkad preciznije dijeli na gornji ili donji tok.³ To je rječica koja izvire na Kalniku, čije se

2. Donja Glogovnica, crkva Uznesenja BDM, vanjština – zapadno pročelje, (MKM, UZKB – F, inv. br. 29121, snimio N. Vranić, 1964.)
Donja Glogovnica, Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary; west façade (MKM, UZKB – F, inv. no. 29121; N. Vranić, 1964)

3. Donja Glogovnica, crkva Uznesenja BDM, brod crkve (MKM, KO BJ – F, snimio G. Bekina, 2020.)
Donja Glogovnica, Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, nave (MKM, KO BJ – F; G. Bekina, 2020)

ušće nalazi kod Čazme, gdje utječe u Česmu. Svojim tokom od 61 kilometra dijeli na dva dijela zapadni rub srednjovjekovne Križevačke županije. Istoimeno naselje (*villa*) spominje se od 1209. godine.⁴ Vlasništvo istoimenog zemljišnog posjeda, koji izvori pozicioniraju u odnosu na rječicu Glogovnicu, podjednako se spominje u kontekstu viteških redova templara⁵ koje naslijeđuju ivanovci,⁶ regularnih kanonika Sv. Groba,⁷ kao i privatnih osoba,⁸ što je uzrokovalo poistovjećivanje posjeda s današnjim naseljem. Uz to, sufiks *de Glogoucha* nosi i Ivan, križevački *comes terrestris*, potkraj 14. stoljeća.⁹

Navedeni problem poistovjećivanja posjeda, naselja i rijeke kao prostorne odrednice posljedično je utjecao i na tumačenja srednjovjekovne arhitekture. Uz crkvu titulara istovjetnog onom današnje crkve sv. Marije, pisani izvori spominju još dvije sakralne građevine koje su bile kandidati za današnju župnu crkvu u Glogovnici. To su župna crkva sv. Jurja i crkva sv. Ivana. Crkva sv. Jurja poznata je s prvog popisa župa goričkoga arhiđakona Ivana iz 1334. godine, kojoj će Josip Buturac (pokušavajući riješiti problem različitih titulara) pripisati promjenu titulara tijekom 15. stoljeća, dok će je Zdenko Balog smjestiti na područje današnjega sela Đurđica.¹⁰ Crkva posvećena sv. Ivanu još nije ubicirana.

Toponim Glogovnica u pisanim se izvorima često spominje i kad se kao vlasnik zemljišta, svjedok ili stranka u postupku navodi glogovnička prepozitura, templarska ili ona regularnih kanonika Sv. Groba, koju zastupa predstavnik – prepozit.¹¹ U historiografiji je glogovnički posjed s pripadajućom crkvom sv. Marije poznat još od 1886. godine, kad Kukuljević izdaje dvotomnu pionirsku raspravu o Vranskom prioratu, u kojoj su Glogovnici dodijeljene sve navedene uloge te kao mjesto gdje će „vitezi hospotala sv. Ivana Jerusalimskog izgraditi samostan s

crkvom sv. Marije kojeg će iza navale tatarske napustiti i predati kanonikom sv. Groba Jerusalimskog“.¹² Dakle, još je Kukuljević uspješno detektirao gotovo sve glogovničke aktere, uz povremeno izjednačavanje reda ivanovaca i regularnih kanonika.¹³ Selektivan pristup pisanim izvorima osnova je templarske provenijencije crkve sv. Marije, vjerojatno pod presudnim utjecajem najstarijega datiranog dokumenta iz 1185. godine, kojim je biskup Prodan darovao templarima posjed Glogovnicu, te ubiciranje održavanja generalnog kapitula templarskoga reda *apud Glogonicam* u današnju Glogovnicu i crkvu sv. Marije. Na taj način je Gjuro Szabo povezo glogovničku crkvu s templarima, a njezinu dvobrodnost protumačio nedovršenim projektom trobrodne romaničke građevine.¹⁴ To će poslije prihvatiti i Josip Buturac.¹⁵ Uspostavljeni narativ samo će

4. Donja Glogovnica, crkva Uznesenja BDM, pogled na pjevalište (MKM, KO BJ – F, snimio D. Kirin 2020.)
Donja Glogovnica, Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, view of the choir (MKM, KO BJ – F; D. Kirin, 2020)

5. Donja Glogovnica, crkva Uznesenja BDM, svetište (MKM, KO BJ – F, snimio D. Kirin 2020.)

Donja Glogovnica, Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, sanctuary (MKM, KO BJ – F; D. Kirin, 2020)

6. Donja Glogovnica, crkva Uznesenja BDM, arhitektonska kustodija na sjevernom zidu svetišta (MKM, KO BJ – F, snimio D. Kirin 2020.)

Donja Glogovnica, Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, architectural custody on the north wall of the sanctuary (MKM, KO BJ – F; D. Kirin, 2020)

se ponavljati, osnažen autoritetom Ljube Karamana¹⁶ i Anđele Horvat.¹⁷ Lelja Dobronić je revizijom i dopunom Kukuljevićevih zaključaka odbacila templarski kontekst današnje crkve i posjeda, identificirajući posjed kuće Sv. Groba redom regularnih kanonika Sv. Groba, odnosno, *Ordo Canonicorum SS. Sepulchri Dominici Hierosolymitani*.¹⁸ Najstariji spomen crkve sv. Marije smješta u 1230. godinu temeljem navoda A. Theinera, što će uglavnom unisono preuzimati i ostali istraživači, iako Theiner ne spominje crkvu sv. Marije.¹⁹ Stoga će najstariji dokument u kojem se spominje crkva Blažene Djevice Marije u Glogovnici biti onaj iz 1303. godine. To je isprava u kojoj Čazmanski kaptol uređuje posjed glogovničkog prepozita *ex altera vero Geynein prepositus ecclesiae beate Mariae virginis de Glogoncha*.²⁰ Iz svega navedenog očita je prevaga korištenja toponima Glogovnice kao prostornog repeta, a ne kao prostorno definiranog posjeda, stoga sve upućuje na to da su postojale brojne *Glogovnice*, uključivo i naselje istoga naziva za koje ne znamo gdje se nalazilo.

Na pitanje do kada se glogovnička prepozitura s crkvom sv. Marije nalazi u posjedu regularnih kanonika, Lelja Dobronić će kao odgovor ponuditi 1492. godinu, kad je umro posljednji prepozit i *crucifer*, zagrebački kanonik Stjepan Perović, a naslovni glogovnički prepozit postao zagrebački biskup Oswald Thusz. On će već 1500. godine prepozituru popraćenu kanoničkim položajem udijeliti

svojem nećaku²¹ Andriji Alfonsu Thuszu, uz dodjelu naslova *praepositus maior* Zagrebačkoga kaptola.²²

Prijenos vlasništva od prepoziture regularnih kanonika u posjed kanonika Zagrebačkog kaptola mogao se dogoditi i nešto ranije. Naime, doista posljednji prepozit koji nosi precizno poveziv naslov s regularnim kanonicima, Nikola Pap(u)is, zabilježen je 1421. godine,²³ dok se upravitelj prepoziture spominje od 1437. godine.²⁴ U svojim će oporukama i Osvald i Andrija Alfons ostaviti novac za održavanje i popravak glogovničke crkve.²⁵ Tijekom 16. stoljeća glogovnička prepozitura mijenjat će upravitelje te će neko vrijeme upravitelji prepoziture biti i Petar Mrsinj, *comes Chorbaviae*, a *comitissa* Ana bit će pokopana u Glogovnici 1525. godine.²⁶ Unatoč tome, prepoziti su većinom imenovani iz reda zagrebačkih kanonika.²⁷

Glogovnička prepozitura 1611. godine postaje isusovačka župa darovnicom kralja Matije II. Isusovci će upravljati prepoziturom i župom do ukinuća reda, a naslijedit će ih nova grkokatolička biskupija koja će i imenovati župnike tijekom 19. stoljeća. Isusovci su posve svjesni čiju crkvu preuzimaju te u kronikama navode da je njihova crkva sv. Marije u Glogovnici nekoć pripadala regularnim kanonicima Sv. Groba (*[...]olim Crucigerorum canonicorum regularium Hierosolymitanorum, quam multis annis saeculares sacerdotes possederunt[...]*).²⁸

Unatoč još precizno neubiciranoj srednjovjekovnoj župnoj crkvi sv. Jurja, nepoznatoj crkvi sv. Ivana te pretpostavkama o položajima na kojima bi se nalazila crkva regularnih kanonika Sv. Groba, navedeni argumenti (izvori od 14. do 16. stoljeća, isusovačka kronika te titular današnje crkve) dostatna su argumentacija za tvrdnju da je crkva u Glogovnici istovjetna crkvi *beate Mariae* u vlasništvu regularnih kanonika Sv. Groba.

Stanje istraživanja crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije

Nakon spomenutih pionirskih radova, koji su odredili templarsku provenijenciju crkve, datirali je u predtatarsko razdoblje te prostornu podjelu broda na dva dijela objasnili tezom o izvorno trobrodnoj građevini,²⁹ istraživači su i dalje pokušavali razjasniti neuobičajenu dvobrodnost građevine praćenu pronađenim arhitektonskim spolijama. Prva cjelovita analiza građevine doprinos je Anđele Horvat, koja je utvrdila postojanje dviju crkvi u Glogovnici: današnje dvobrodne i starije koja je pripadala templarima. Stariju, „templarsku“ fazu potrepljuje arhitektonskom skulpturom. Prema analogijama razdjelnih stupova s onima u crkvi sv. Martina u Eisenstadtu, zaključuje da je crkva sv. Marije „nedovršena građevina dvoranskog tipa oštećena u ratnom metežu 16. vijeka, a obnovljena sredinom 17. stoljeća“, nastala u graditeljskom zamahu druge polovice 15. stoljeća dolaskom Osvalda Thusza na položaj zagrebačkog biskupa.³⁰ Anđelko Badurina će prihvatiti dataciju današnje crkve u 15. stoljeće, no za stariju

će zadržati Karamanovu tezu o izvorno trobrodnoj građevini koja nikad nije izvedena, a od koje je nastala današnja dvobrodna, tako riješivši i problem dvaju brodova.³¹ Drugačije rješenje ponudit će Josip Stošić pretpostavkom o naknadno unesenim stupovima s neke druge građevine.³² Na sve daljnje hipoteze znatno će utjecati već citirani rad Lelje Dobronić kojim će se templarska provenijencija zamijeniti onom regularnih kanonika. To je vidljivo, primjerice, i u radovima Sene Sekulić Gvozdanović.³³ Vladimir Peter Goss isprva će s izvjesnim oprezom prihvatiti tezu o sepulkralskoj pripadnosti glogovničke crkve te isticati potrebu za daljnjim sustavnim arheološkim istraživanjima, dok će poslije, isključivo temeljem stilskih odlika snopastih stupova u brodu, u cijelosti negirati dataciju Anđele Horvat te se iznova vratiti na prvotnu Szabinu i Karamanovu romaničku atribuciju s pripadajućim trobrodnim tlocrtnim rješenjem najstarije crkve u kojem bi stupovi trebali označavati granicu između sjevernog i glavnog broda.³⁴ Marina Šimunić Buršić, kontekstualiziravši dvobrodnost glogovničke crkve, prihvaća tezu Anđele Horvat o svođenom brodu te širi analogije dvobrodne srednjovjekovne gradnje na austrijske primjere,³⁵ dok će Zdenko Balog na građevini s pravom primijetiti „stilsko miješanje renesanse“.³⁶ Kako je vidljivo iz priloženoga, osnovni problem svih istraživača bio je nedostatak podataka koji proizlaze iz istraživačkih radova na samom spomeniku, odnosno materijalnih dokaza.

Od spolija do glogovničke skupine

Uz glogovničku crkvu veže se i pet spolija arhitektonske skulpture. Jedna se nalazi uzidana u zapadno pročelje osmerokutnog tornja, a prikazuje nešto skraćeni ljudski lik u klečećem položaju, opasan pojasom s kopčom, na kojemu vise ključ i kesa za novac (sl. 7). Na prsima se nalazi motiv dvostrukog križa. U interijeru crkve, na južnom ramenu, također je uzidana skulptura s prikazom ljudskog lika, slične kompozicije, no znatno rudimentarnije izvedbe od primjera u zvoniku, bez prikaza insignija ili opreme (sl. 8). U dva ugla pročelja obližnjeg župnog dvora uzidana su dva dijela jedne skulpture koja također prikazuje ljudski lik odjeven u tuniku s dvostrukim križem na prsima, opasanu pojasom s kopčom o kojem vise ključ, mač i torbica (sl. 9 i 10). U crkvi je početkom 20. stoljeća, uzidana na tavanu, pronađena konzola u formi ljudskog lica koja se danas nalazi u Muzeju grada Križevaca (sl. 11), dok se uzidana u podrum tradicijske kuće u obližnjoj Gornjoj Glogovnici br. 95 nalazi arhitektonska skulptura sjedeće figure s motivom dvostrukog križa na prsima (sl. 12) koja, unatoč oštećenjima izazvanima atmosferilijama zbog kojih je izgubljena većina kontura, neosporno pripada istoj skupini kao i dvije skulpture s motivom dvostrukog križa iz Donje Glogovnice.³⁷

Do nas je skulptura došla kao spolija, sekundarno upotrijebljena i pronađena tijekom radova rekonstrukcije

7. Donja Glogovnica, crkva Uznesenja BDM, arhitektonska skulptura, zapadno pročelje tornja (MKM, KO BJ – F, snimio D. Kirin 2020.)

Donja Glogovnica, Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, architectural sculpture, west façade of the tower (MKM, KO BJ – F; D. Kirin, 2020)

8. Donja Glogovnica, crkva Uznesenja BDM, arhitektonska skulptura, interijer, južno rame crkve (MKM, KO BJ – F, snimio D. Kirin 2020.)

Donja Glogovnica, Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, architectural sculpture, interior, south nave of the church (MKM, KO BJ – F; D. Kirin, 2020)

crkve polovicom 19. stoljeća te je po svoj prilici, u sklopu istog zahvata, i prezentirana u interijeru i eksterijeru crkve te župnom dvoru.³⁸ Problem njezina izvornog smještaja i provenijencije, odnosno pokušaji njezina ubiciranja prema pučkoj etimologiji, odnosno prema toponimu bez povijesnog konteksta, nastao je pokušajem opravdanja teze o crkvi sv. Marije kao templarskoj.³⁹ Jednostavnije rečeno, ako skulpture s prikazom dvostrukog križa na prsima pripišemo fazi gradnje iz vremena regularnih kanonika, a crkva sv. Marije jest templarska, onda skulptura mora biti s neke druge crkve.⁴⁰

Istraživači će skulpturu podosta suho određivati kao romaničku, bez detaljnijih analiza ili kontekstualizacija.⁴¹ Lelja Dobronić isprva je prilično oprezna kad govori o skulpturi za koju tvrdi da potječe „s jedne od glogovničkih crkava koja je pripadala templarima ili kanonicima sv. Groba“.⁴² Poslije će smještati skulpturu na pročelje ili apsidu najstarije graditeljske faze današnje glogovničke crkve, navodeći analogije s monumentalnim romaničkim crkvama na području srednjovjekovne Ugarske.⁴³

Vladimir Peter Goss u više će navrata stilski analizirati skulpture te zaključiti da je cijeli glogovnički skulpturalni korpus tipično romaničkih karakteristika, za što će mu poslužiti analogije iz lapidarija pečuške katedrale, Madosce i Somogyvára, uz prihvaćanje pretpostavke Lelje Dobronić da bi se u slučaju „Barbarice“ moglo raditi o prikazu Godefroya de Bouillona.⁴⁴ Sva glogovnička skulptura je prema svojoj funkciji arhitektonska skulptura namijenjena uzidavanju bilo u uglove građevine, bilo na ravnu površinu, na što upućuju rubna skošenja izvedena za potrebe uzidavanja.

Od pet sačuvanih primjera samo se tri mogu bez ikakve sumnje pripisati istoj skulpturalnoj grupi čiji je zajednički nazivnik dvostruki križ na prsima. To je skulptura iz Gornje Glogovnice, skulptura podijeljena na dva dijela i prezentirana u uglovima župnog dvora te skulptura uzidana u zapadno pročelje tornja. Sve tri skulpture prikazuju cjelovit ljudski lik odjeven u tuniku s prikazom dvostrukog križa te opremljen jasnim statusnim simbolima, nožem/mačem, torbicom i ključem koji visi o pojasu s istaknutom

9. Donja Glogovnica, župni dvor, arhitektonska skulptura ugrađena u ugao župnog dvora (1) (MKM, KO BJ – F, snimio D. Kirin 2020.)
Donja Glogovnica, parish house, architectural sculpture built into the corner of the parish house (1) (MKM, KO BJ – F; D. Kirin, 2020)

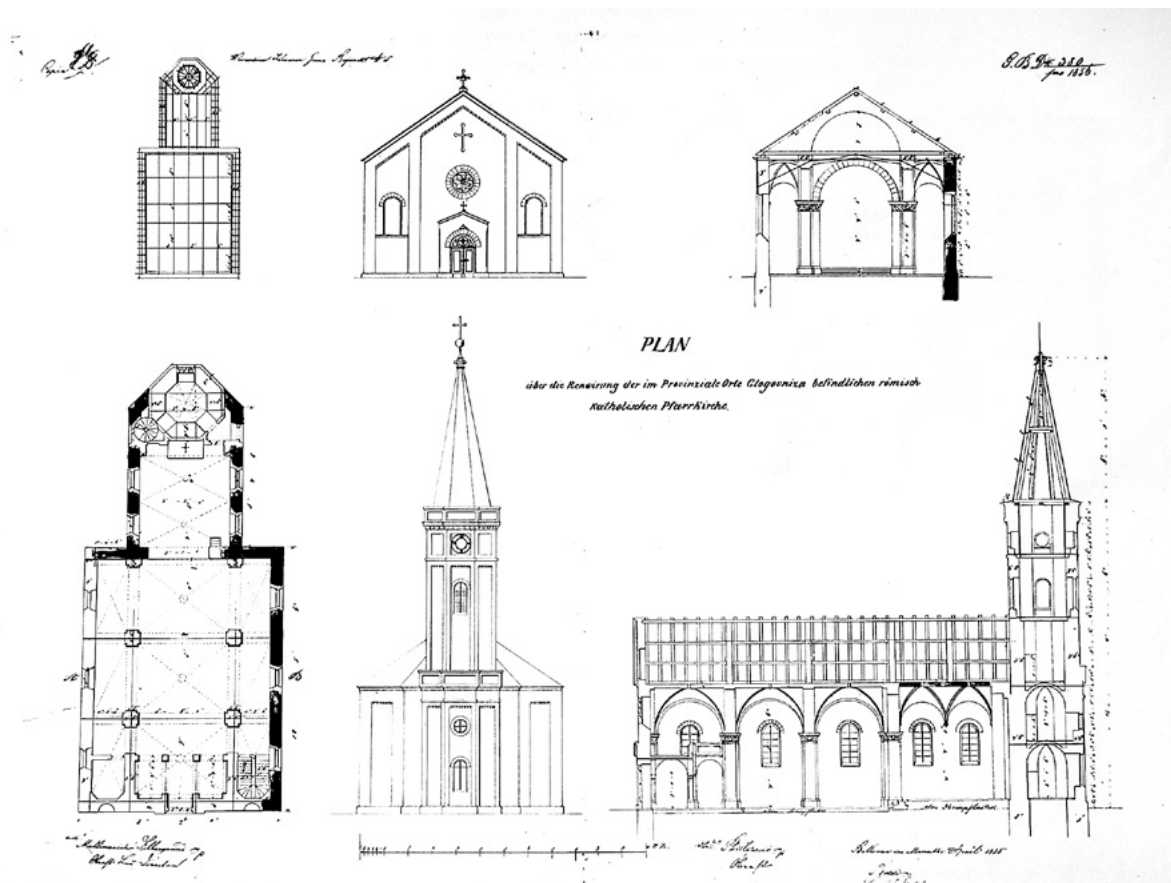
10. Donja Glogovnica, župni dvor, arhitektonska skulptura ugrađena u ugao župnog dvora (2) (MKM, KO BJ – F, snimio D. Kirin 2020.)
Donja Glogovnica, parish house, architectural sculpture built into the corner of the parish house (2) (MKM, KO BJ – F; D. Kirin, 2020)

11. Arhitektonska skulptura pronađena uzidana u tavan crkve sv. Marije (Muzej grada Križevaca, inv. br. GMK-27)
Architectural sculpture found built into the attic of the church of St. Mary (Križevci City Museum, inv. no. GMK-27)

12. Gornja Glogovnica, arhitektonska skulptura ugrađena u podrum tradicijske kuće u Gornjoj Glogovnici 95, „Barbarica“ (MKM, KO BJ – F, snimio M. Pezelj 2015.)
Gornja Glogovnica, architectural sculpture built into the basement of a traditional house at Gornja Glogovnica 95, „Barbarica“ (MKM, KO BJ – F; M. Pezelj, 2015)

13. Neizvedeni projekt rekonstrukcije župne crkve u Glogovnici (prema Lj. Nikolajević, Nacrti sakralnih objekata u Vojnoj krajini, *Radovi IPU*, 1987., 214)

Unfinished project for the reconstruction of the parish church in Glogovnica (according to Lj. Nikolajević, Nacrti sakralnih objekata u Vojnoj krajini, *Radovi IPU*, 1987, 214)

pojasnom kopčom. Uz to, tri navedena primjerka su i klesarski obrađena na identičan način, postupnim stanjivanjem ovalnog kamenog bloka i formiranjem polukružne niše radi lakšeg prikaza ljudskog lica.

Konzola s prikazom ljudskog lica koja se čuva u Muzeju grada Križevaca ne pripada toj skupini, a po svojoj prilici ni arhitektonska skulptura uzidana u južno rame današnje crkve. Izrađena je vidljivo siromašnijim likovnim govorom od spomenute trojke, koja je i sama, ako govorimo iz perspektive romaničkog stila, romanička više po dataciji, a manje po stilskim odlikama. Istina, skulptura s južnog ramena u ponajvećoj mjeri zadovoljava već zapažene analogije iz užega ugarskog prostora, no od ostalih spolija jasno je odijeljena potpuno drugačijom klesarskom obradom te nedostatkom insignija koje povezuju glogovničke kanonike.

Kako se crkva prvi put spominje 1303. godine, nema uporišta ni za preciznije datiranje skulpture od 13. stoljeća. Na kraju je potrebno istaknuti da atribucija skulpture *glogovničkih kanonika* regularnim kanonicima Sv. Groba ima dva uočljiva nedostatka. Prvo, neovisno o njezinu smještaju u crkvi, glogovnička skulptura nema odgovarajućih analogija na području cijele kontinentalne Hrvatske, a i

znatno šire, stoga iole preciznije datiranje nije moguće. Drugo, motiv dvostrukog križa, kanonički simbol poznat s grafika, pečata i crkvenog namještaja u matičnom samostanu u Miéchowu, koji je poslužio Lelji Dobronić kao poveznica skulpture i regularnih kanonika, ipak potječe iz ikonografije 17. stoljeća,⁴⁵ dok o onoj iz 13. ili 14. stoljeća ne znamo mnogo.

Ivan Kukuljević Sakcinski i obnova glogovničke crkve

Glogovnička crkva je polovicu 19. stoljeća dočekala kao neodržavana građevina, pokrivena trošnom šindrom, dodatno oštećena udarom groma 1834. godine koji je ruinirao dotrajalo krovništvo te je crkva 1856. zatvorena zbog opasnosti, a zvona su demontirana.⁴⁶ Prvi prijedlozi obnove podrazumijevali su radikalni zahvat (**sl. 13**) koji je spriječio Ivan Kukuljević Sakcinski, konzervator za Hrvatsku i Slavoniju (1855. – 1869.).⁴⁷ Njegov angažman na glogovničkoj crkvi (1858. – 1860.) obično će se smatrati dobrim pokazateljem konzervatorske prakse i načela koja je provodio, a mogu se sažeti na apsolutni primat srednjovjekovnog sloja građevine koji je skriven kasnijim, „manje vrijednim“ slojevima građevine te određenu sklonost stilskom restauriranju.⁴⁸ Kukuljević se uključio u obnovu

14. Donja Glogovnica, crkva Uznesenja BDM (MKM, UZKB – F, inv. br. 57680, nepoznati autor)
Donja Glogovnica, Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary (MKM, UZKB – F, inv. no. 57680; unknown photographer)

oštećene crkve sprečavanjem planiranog zahvata suvremene rekonstrukcije u duhu neoklasicističke izgradnje 19. stoljeća.⁴⁹ Poznato nam je da je zahvaljujući njegovim intervencijama na građevini rekonstruirano krovšte te južno pročelje i zapadno pročelje sa zvonikom.⁵⁰ Zapadno pročelje iz faze prije Kukuljevićevih intervencija ostaje nepoznato, no zahvaljujući rezultatima suvremenih konzervatorsko-restauratorskih istraživačkih radova, možemo znatno preciznije odrediti način na koji se pristupilo obnovi glogovničke crkve u 19. stoljeću. Na južnom pročelju broda Kukuljević zatvara izvorne srednjovjekovne bifore i umjesto toga izvodi tri šiljasto zaključena prozorska otvora znatno manjih dimenzija. Na sjevernom pročelju svetišta otvara, prema istom ključu, tri nova prozorska otvora – pandane izvornima na južnom pročelju svetišta. Kako je novoizgrađeno zapadno pročelje pomaknuto prema istoku, tim zahvatom je suženo pjevalište pa se izvodi novo svodjenje njegovih arkada, čija će svodna polja odgovarati izmještenom pročelju. Pri gradnji novoga pročelja korišten je građevinski materijal onog izvornog i novo se pročelje iznova ističe klesancima. Nedugo potom, novo otvoreni prozori na sjevernom pročelju svetišta se zatvaraju, čime se formiraju današnje niše, a dodan je i kontrafor koji je nedostajao za postizanje simetrije.⁵¹ Također, kako je uklonjena sakristija uz sjeverno pročelje, rješenje je pronađeno probijanjem otvora na jugoistočnom uglu svetišta u prvom zahvatu te se zazidava i pomiče prema istoku. Uz to, povećana je

visina svetišta nadozidom u visini od 4,5 stopa, čime su se ujednačile visine svetišta i broda.⁵² Jedini zajednički nazivnik svih izvedenih radova je pokušaj postizanja simetrije pod svaku cijenu (sl. 14). Cjelokupni rezultat tih radova je skromna regotizacija u duhu vremena – svojevrsna prethodnica bolléovskog zamaha obnove, koja je u konkretnom slučaju znatnije pridonijela skrivanju izvorne srednjovjekovne građevine nego njezinu otkrivanju i/ili prezentaciji.⁵³ Simetrija tu, naravno, ima isključivo estetsku ulogu, a njezina je cijena dodatno plaćena znatno smanjenim osvjetljenjem broda. Vjerojatno je trebala premostiti jaz između novoprojektiranog zapadnog pročelja i svetišta, nastao „neprikladnim“ dimenzijama izvornih bifora na južnom pročelju koje su priječile simetriju.

Konzervatorsko-restauratorska istraživanja i izvedeni prezentacijski radovi od 1998. do 2020. godine

Zaštitni radovi na glogovničkoj crkvi počeli su arheološkim istraživanjima 1998. i 1999. godine koja je proveo Muzej grada Križevaca, a trebala su biti početak zahvata cjelovite obnove crkve. Ta su istraživanja rezultirala pronalaskom ostatka polukružne apside i ramena manje crkve, također građene kamenom, uz sjeverno rame današnje crkve. Na istom mjestu pronađeni su i temelji sakristije crkve 15. stoljeća. Uz istočni rub današnjega pročelja pronađeni su tragovi temelja zapadnog pročelja, sjeveroistočni kontrafor, kao i jednostavna pravokutna građevina spojena sa sjevernim pročeljem današnje crkve. Tu građevinu je

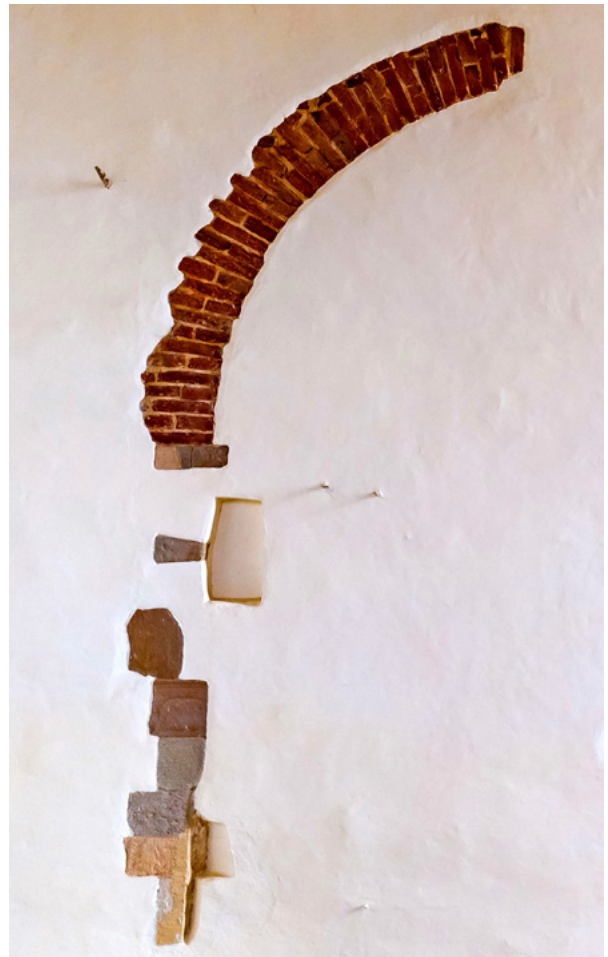
15. Donja Glogovnica, crkva Uznesenja BDM, svetište, istočni zaglavni kamen prije istraživačkih radova (MKM, UZKB – F inv. br. 15711, snimio V. Bradač 1954.)
Donja Glogovnica, Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, sanctuary, eastern keystone before research (MKM, UZKB – F, inv. no. 15711; V. Bradač, 1954)

16. Donja Glogovnica, crkva Uznesenja BDM, svetište, istočni zaglavni kamen s monogramom IHS (MKM, KO BJ – F snimio D. Kirin 2020.)
Donja Glogovnica, Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, sanctuary, eastern keystone with the monogram IHS (MKM, KO BJ – F; D. Kirin, 2000)

17. Donja Glogovnica, crkva Uznesenja BDM, eksterijer, prezentirani ostatak svoda – trijumfalnog luka crkve iz 13. stoljeća (MKM, KO BJ – F, snimio D. Kirin 2020.)
Donja Glogovnica, Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, exterior, remains of the vault–triumphal arch of the 13th century church (MKM, KO BJ – F; D. Kirin, 2020)

18. Donja Glogovnica, crkva Uznesenja BDM, interijer, prezentirani trijumfalni luk crkve iz 13. stoljeća (MKM, KO BJ – F, snimio D. Kirin 2020.)
Donja Glogovnica, Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, interior, triumphal arch of the 13th century church (MKM, KO BJ – F; D. Kirin, 2020)

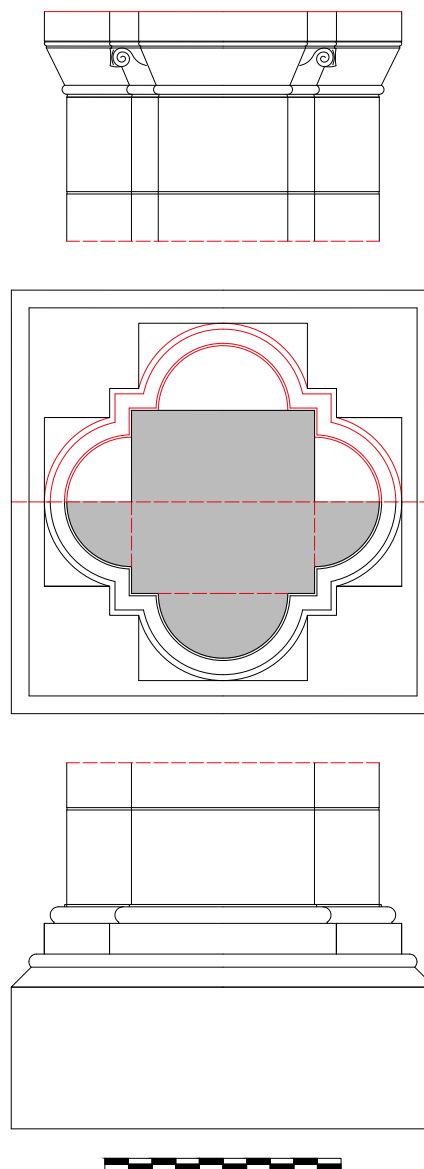
prema izvoru iz 1765. godine, koji opisuje tragove starije arhitekture, Zoran Homen interpretirao kao ostatak glogovničke prepoziture, koju se potom inkorporiralo u glogovničku utvrdu srušenu u osmanlijskim napadima potkraj 16. stoljeća.⁵⁴ Pokretni materijal s toga istraživanja uglavnom se datira u kasni srednji vijek.⁵⁵ Nakon tih radova Drago Miletić i Zorislav Horvat izrađuju konzervatorski elaborat s povijesnim pregledom – rekapitulaciju i temelj nastavka budućih istraživanja.⁵⁶

Nakon stanke od šest godina, 2005. godine provedeni su konzervatorsko-restauratorski istraživački radovi na pročeljima crkve; otkrivene su bifore na južnom pročelju te je potvrđeno da je sjeverni zid prve crkve, pronađene u arheološkim istraživanjima, iskorišten za gradnju sjevernoga zida broda današnje građevine.⁵⁷ Godine 2008. nastavljeni su istraživački radovi na interijeru građevine. Tad je u sjevernom zidu ramena današnje crkve otkriven klesani, šiljasto zaključeni trijumfalni luk te ostatak starijeg trijumfalnog luka čija je baza izrađena od klesanaca, dok je sam luk izveden u opeci. U eksterijeru istoga zida uočeni su ostaci svoda najstarije glogovničke crkve. Također, otkriveni su tragovi oslika na ogradnom zidu pjevališta, koje je Anđela Horvat prema podacima iz kanonskih vizitacija zabilježila kao „prizore iz Kristovog života“⁵⁸ te tragovi slikanog oltara na sjevernom zidu današnje crkve.⁵⁹ Provedene su i mineraloško-petrografske analize uzoraka kamena sa snopastih četverolisnih stupova, trijumfalnog luka i otkrivenih ostataka otučenih službi u svetištu. Rezultati petrografske analize pokazali su da svi uzorci pripadaju istoj vrsti crvenkastog pješćenjaka.⁶⁰ Dodatni istraživački radovi, poduzeti za potrebe uređenja svetišta, rezultirali su pronalaskom tragova otučenih službi i konzola.⁶¹

Rezultati konzervatorsko-restauratorskih istraživanja odredili su smjer daljnjih prezentacijskih radova. Zazidane su prozorske niše iz Kukuljevićeve faze, dok su otvorene izvorne bifore.⁶² U cijelosti je prezentiran novootkriveni trijumfalni luk izrađen kamenim klesancima, kao i ostaci službi s kapitelima u svetištu.⁶³ U cijelosti su prezentirani i zidni oslici, čiji su tragovi pronađeni istraživačkim radovima 2009. godine, 14 postaja križnog puta na zidu pjevališta i slikani oltar na sjevernom zidu broda.⁶⁴ Tijekom radova čišćenja svodnog sustava svetišta otkriven je monogram *IHS* uklesan na istočni zaglavni kamen (sl. 15 i 16).

Dvije faze i dvije adaptacije

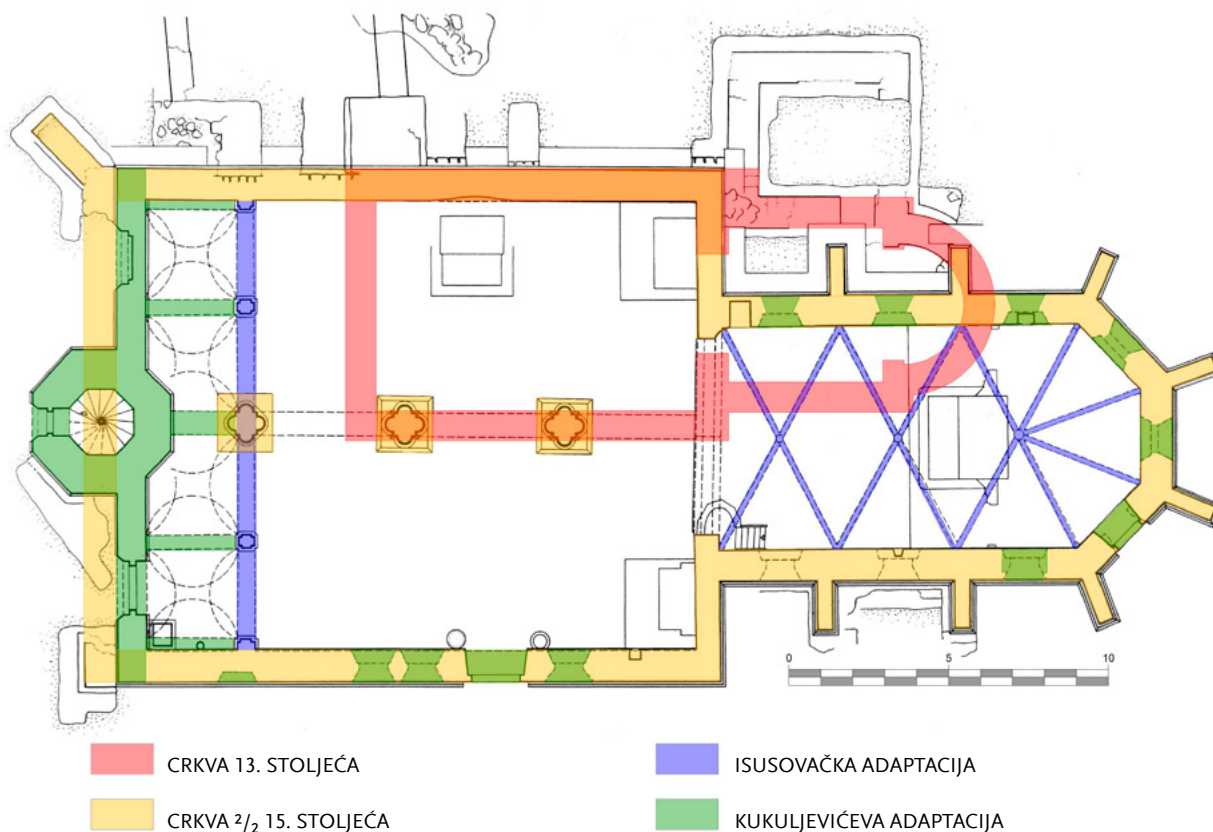
Nakon provedenih istraživačkih radova, graditeljski razvoj crkve sv. Marije u Glogovnici može se kvalitetno rekonstruirati, izuzev izvornoga zapadnog pročelja o kojem nemamo podataka, osim reutiliziranih klesanaca iskorištenih za gradnju novoga pročelja polovicom 19. stoljeća. Ostaci najstarije faze glogovničke crkve, potvrđeni arheološkim istraživanjima, sugeriraju da je riječ o

19. Tlocrt – presjek istočnog četverolisnog stupa u brodu crkve Uznesenja BDM u Donjoj Glogovnici (MKM, KO BJ – A, izradio M. Pezelj 2020.)

Ground plan – cross section of the east quatrefoil column in the nave of the Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in Donja Glogovnica (MKM, KO BJ – A; M. Pezelj, 2020)

jednobrodnoj kamenoj građevini zaključenoj kvadratičnim svetištem s polukružnom apsidolom. Svetište najstarije crkve bilo je presvođeno (sl. 17), a brod je od svetišta bio odijeljen trijumfalnim lukom, čija je baza istaknuta kamenim klesancima, dok je sam luk izveden u opeci. Opisano stanje je i prezentirano u interijeru današnje građevine 2018. godine (sl. 18). Prema idealnoj rekonstrukciji i skaliranju elemenata, južni se zid prvotne crkve nalazio ispod baza dvaju istočnijih četverolisnih stupova u brodu. Kvadratično svetište s plitkom polukružnom apsidom tu je ključno; po tome će se glogovnička crkva 13. stoljeća razlikovati od tipične onodobne gradnje u kontinentalnoj Hrvatskoj, u kojoj je svetište formirano jednostavnom

20. Razvoj crkve Uznesenja BDM u Donjoj Glogovnici, tlocrt (MKM, KO BJ – A, prema arhitektonskoj podlozi I. Tenšeka izradio M. Pezelj 2020.)

Development of the Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in Donja Glogovnica, ground plan (MKM, KO BJ – A; M. Pezelj based on the architectural survey drawn by I. Tenšek, 2020)

polukružnom apsidom ili se pak primjenjuje rješenje kvadratičnog svetišta.⁶⁵ Kako se crkva sv. Marije prvi put u pisanim izvorima spominje 1303. godine, najstariju utvrđenu fazu glogovničke crkve, prema dosadašnjim istraživanjima, nije moguće datirati ranije od 13. stoljeća.

U gradnji nove crkve polovicom 15. stoljeća bit će iskorišten sjeverni zid broda starije građevine za gradnju novoga sjevernog pročelja. Nova gradnja je dvoranska crkva produženog svetišta sa snopastim četverolisnim stupovima u središtu lađe. Svetište te graditeljske faze presvođeno je svodnim poljima oslonjenim na službe. Za sve kamenarske radove u interijeru koristi se isti crkvenkasti pješčenjak od kojega su izrađeni četverolisni snopasti stupovi, klesanci kojima su istaknute arkade koje povezuju stupove, službe te kameni doprozornici na svetištu.

Činjenica jest da su dva ključna čovjeka hijerarhije Zagrebačke biskupije u 15. stoljeću bili glogovnički prepoziti, kao i da su obojica oporučno ostavila skroman iznos za održavanje glogovničke crkve.⁶⁶ Također je i činjenica da nakon višegodišnje *sedes vacantiae* biskup Oswald Thusz pokreće val izgradnje i popravaka sakralnih građevina te da će se skromni tragovi kontinentalne renesanse povezivati upravo s njegovom djelatnošću.⁶⁷ Teško je zamisliti kako bi se regularni kanonici Sv. Groba tijekom prve trećine 15.

stoljeća mogli upustiti u skup zahvat gradnje nove crkve na samom zalasku rezidiranja u glogovničkoj prepozituri.

Barokizacija, koja se provodi od 1611. godine, kad glogovničku prepozituru preuzima isusovački red, podrazumijeva adaptaciju gotičke građevine izvedenu s uvažavanjem temeljnih značajki zatečene arhitekture kojoj se pridodaju novi elementi proizišli iz liturgijskih potreba, predstavljeni izgradnjom novog pjevališta između 1704. i 1706. godine, na čijem se zidu slika četrnaest postaja križnog puta. Poštovanje koncepta zatečene građevine najbolje se opaža u otkrivenom monogramu *IHS* na istočnom zaglavnom kamenu, simboličnom krunom graditeljske aktivnosti reda sv. Ignacija Lojolskog. Probijanje kvadratičnog portala istaknutog pravokutnim gredama ne možemo precizno datirati, no svakako se dogodio prije 19. stoljeća, jer Kukuljević preporučuje njegovu zamjenu šiljasto zaključenim portalom koja, međutim, nije izvedena.

Zaključna razmatranja

Dva kvalitativno najjača argumenta za pripisivanje crkve sv. Marije u Glogovnici regularnim kanonicima Sv. Groba su njezin titular te podaci iz isusovačkih kronika. Sepulkralci, koji su prema istraživanjima Lelje Dobronić stigli iz samostana u Miéchowu u Poljskoj,⁶⁸ imaju važnu ulogu

u razvoju romaničkog graditeljskog stila u Poljskoj potkraj 12. i tijekom 13. stoljeća.⁶⁹ Eponimni samostan s crkvom Sv. Groba u Miéchowu temeljito je barokizirana građevina iz 14. stoljeća koja nam stoga neće previše pomoći u pokušaju uspostave eventualnih tipoloških uzora ili radioničkih tokova korištenih za gradnju prve crkve u Glogovnici i njezino opremanje skulpturom.⁷⁰ Neospornu ulogu u razvoju srednjovjekovnog graditeljstva jasno će pokazati i samostan regularnih kanonika u Czerwińsku nad Wisłom, trobrodna bazilikalna građevina sa sačuvanim romaničkim portalom koji se datira u prvu polovicu 12. stoljeća.⁷¹

Potpuno je jasno da valja odbaciti sve teze o nerealiziranoj trobrodnoj „romaničkoj“ građevini, jer je prvotna crkva jednobrodna građevina kvadratičnog svetišta zaključena apsidiolom, a sve upućuje na to da su stupovi koji dijele današnju građevinu u dva broda položeni na južni zid pročelja starije crkve kojoj pripada i skulptura. Renovacija Zagrebačke biskupije tijekom biskupske službe Osvalda Thusza i njegova nećaka, glogovničkog prepozita Andrije Alfonsa, rezultirala je i izgradnjom nove crkve u Glogovnici u drugoj polovici 15. stoljeća. Datiranje četverolisnih stupova temeljem stilskih karakteristika u razdoblje romanike temelji se na njihovoj masivnosti i kapitelima s reminiscencijama ranijeg stila, no neupitna je izvedba druge, dvobrodne faze glogovničke crkve u jednom graditeljskom dahu (sl. 19). Raritetna dvobrodnost glogovničke crkve u okvirima cijele današnje Hrvatske uglavnom se pokušavala tumačiti građevinskim zastojem, tj. napola izvedenom trobrodnom bazilikalnom gradnjom.⁷² Čak i oni autori koji zastupaju tezu o dvobrodnoj dvoranskoj crkvi rijetko će pokušati ponuditi tumačenje podrijetla dvobrodne koncepcije glogovničke crkve. Horizontalna i vertikalna podjela broda sugerira odvajanje različitih

dionika liturgije. No o kojim se dionicima radi i zašto se takva podjela ne rješava uobičajenijom, isključivo horizontalnom podjelom broda, kako je to u redovničkim crkvama? Funkcija kasnosrednjovjekovnih dvobrodnih crkava nije do kraja jasna,⁷³ no jasno je da iz konstruktivnih razloga stupovi služe kao potporni zvjezdastom svodu, koji se gradi zbog širine svetišta, međutim u Glogovnici nije nikad izveden. Dvobrodnost, koja je uzrokovala različite teze o *nedovršenosti* glogovničke crkve, prestaje biti raritetom proširivanjem konteksta izgradnje na širi srednjoeuropski prostor. Čini se da je čak trećina srednjovjekovne izgradnje na području središnje Europe u nekoj od faza imala upravo takvo rješenje, a dosadašnjem katalogu analogija pridodat ćemo i seriju dvobrodnih crkava u Češkoj, od kojih Glogovnici, odnosno masivnim glogovničkim četverolisnim stupovima, ponajbolje odgovara proštenjarska crkva Blažene Djevice Marije u Kájovu u Češkoj, građena od 1471. do 1485. godine.⁷⁴

Glogovnička crkva će se tlocrtno posve uklopiti u arhitekturu polovice 15. stoljeća (sl. 20) koja podrijetlo vuče iz franjevačkih crkava.⁷⁵ Iz stilske perspektive, četverolisni stupovi koji su uzrokovali toliko prijevora također će se uklopiti u isto razdoblje, kao i arhitektonska kustodija. Isusovačka adaptacija vjerojatno je rezultat više stanja građevine, koja unatoč propalom krovu broda nije zahtijevala radikalnije zahvate (ili za njih nije bilo sredstava) nego promišljene regotizacije, no izvrsno razumijevanje gotičkih konstruktivnih elemenata ne može se osporiti, što je najvidljivije u opremanju svoda novim konzolama namjesto službi te klesanjem monograma IHS u zaglavni kamen. Naposlijetku, razlaganje Kukuljevićeve intervencije na doista izvedene radove može se izvrsno iskoristiti kao *case study* koncepta povijesnog restauriranja u prezentiranju srednjovjekovne arhitekture u Hrvatskoj. ■

Bilješke

1. ANĐELA HORVAT, 1961., 33; ANĐELKO BADURINA, 1993., 312.
2. Kompendiji pisanih povijesnih izvora za glogovničku crkvu prikupljeni su i objavljeni u registama Josipa Buturca (JOSIP BUTURAC, 1991., 23, 29–93) i Zdenka Baloga (ZDENKO BALOG, 2003., 123–170).
3. Npr. *Minor Glogonicha*, 1207. godine, CD III, 64. Usp. ZDENKO BALOG, 2003., 63–64.
4. CD III, 86., ZDENKO BALOG, 2003., 108; tu će se Glogovnica kao *villa* spominjati u kontekstu *militiae templi*, JOSIP BUTURAC, 1991., 29.
5. Od 1185. godine, kad biskup Prodan predaje templarima *terra Golgonisa*, CD II, 139. Taj dokument datira se dvojako, u 1175. ili u 1185. godinu, JURAJ BELAJ, 2001., 139–140.
6. Ivanovci se javljaju kao nasljednici templara, od 1340. godine, CD X, 555–557.

7. Regularni kanonici Sv. Groba, sepulkralci ili *bozogrobcy*, kako ih zove poljska literatura, u Hrvatsku su stigli iz matičnog samostana Sv. Groba u Miechówu, a u glogovničkom kontekstu se spominju od 1207. godine u suspektnoj ispravi Andrije II., kad im je darovano sedam naselja uz rijeku Glogovnicu. LELJA DOBRONIĆ, 1984., 2; ZDENKO BALOG, 2003., 125.
8. Npr. B. HALÁSZ ÉVA, SUZANA MILJAN, 2014., 173, 175. Usp. više o posjedima i pokušajima njihove prostorne rekonstrukcije RANKO PAVLEŠ, 2005., 14–23.
9. Isto, 3, 5, 6, 24.
10. JOSIP BUTURAC, 1991., 23–24; ZDENKO BALOG, 1997., 47–55.
11. Glogovnička prepozitura prvi put se spominje u već citiranoj ispravi Andrije II. iz 1207. godine, gdje je predstavnik kuće Sv. Groba prepozit Nikola, CD III, 86. Za naš slučaj izuzetno je važna isprava iz 1252. godine kojom ban Stjepan dodjeljuje Križevcima privilegij slobodnoga grada, a pri razgraničenju susjednih posjeda

- isti sufiks bit će dodijeljen i posjedu templara i regularnih kanonika iz Glogovnice, [...] *inde iuxta terram de Kemluk eundo commentatur terre domui sancti sepulchri de Glogonicha, inde versus orientem coniungitur terre domus templi de Golgonicha*[...] CD IV, 491.
12. IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, 1886., 39, 43.
  13. LELJA DOBRONIĆ, 1984., 16–19; JURAJ BELAJ, 2001., 12.
  14. GJURO SZABO, 1929., 551–553.
  15. JOSIP BUTURAC, 1940., 392–394. Kasnije će promijeniti mišljenje i zaključiti kako je srednjovjekovna crkva u Donjoj Glogovnici „stara župna crkva“. JOSIP BUTURAC, 1990., 807–810.
  16. LJUBO KARAMAN, 1948., 115–116.
  17. ANĐELA HORVAT, 1961., 29–45.
  18. LELJA DOBRONIĆ, 1998., 50–52.
  19. AUGUSTINO THEINER, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia*, Tomus primus, Romae, 1863. Lelja Dobronić citira stranicu 282, dokument 393. No Theiner ne spominje glogovničku crkvu. LELJA DOBRONIĆ, 1984., 19; LELJA DOBRONIĆ, 1998., 71. Isti propust primijetio je i Zorislav Horvat u elaboratu izrađenom za potrebe zaštitnih radova 1999. godine, DRAGO MILETIĆ, ZORISLAV HORVAT, Župna crkva B. D. Marije s posebnim osvrtom na posljednja istraživanja, 1999., 17. (Arhiv Konzervatorskog odjela u Bjelovaru).
  20. CD VIII, 46. Za dataciju je ključno pitanje tumačenja termina *domus templi*. Naime, istraživači će se redovito koristiti terminom *domus templi* kao dokazom postojanja arhitekture, dakle crkve. ZDENKO BALOG, 2003., 136. To često može biti slučaj, ali nikako nije pravilo. Izvori bilježe templarske kuće i bez sakralne građevine. Usp. ELLENA BELLOMO, 2008., 359–361. Taj termin je uputno upotrebljavati u značenju u kojem se njime koriste i izvori u kojima ga nalazimo, odnosno kao *zemlje kuće Sv. Groba*, templara ili ivanovaca.
  21. Obitelj Thuz de Lak najpoznatija je po svojim članovima: Osvald, zagrebačkom biskupu, i Ivanu, banu Hrvatske i Slavonije. Biskup Osvald će u svojoj oporuci Andriju Alfonsa zvati sinom svojega brata Ivana, no postoje prijepori o tome jesu li Osvald i Ivan doista bili braća. DANKO ŠOUREK, 2017., 48, bilj. 22.
  22. LELJA DOBRONIĆ, 1998., 73.
  23. Isto, 72.
  24. Isto, 73, bilj. 89.
  25. Kraljevskim ukazom prihodi glogovničke prepoziture prelaze u ruke zagrebačkog biskupa. JOSIP BUTURAC 1990., 809; LELJA DOBRONIĆ, 1998., 73, bilj. 96 (preuzeto iz: LJUDEVIT IVANČAN, Podaci o zagrebačkim kanonicima, 218.).
  26. Nadgrobna ploča čuva se u Muzeju grada Zagreba.
  27. LELJA DOBRONIĆ, 1998., 73.
  28. Emilij Laszowski objavio je kardinalno necitirani dokument Zagrebačkog isusovačkog kolegija kojemu su bile pridodane stranice isusovačke kronike Glogovničkog kolegija od 1611. do 1618. godine. EMILIJAN LASZOWSKI, 1913., 169. Juraj Belaj dodaje i dokument iz 1765. godine, također isusovačkog autora, koji ponavlja da je glogovnička crkva pripadala redu regularnih kanonika. JURAJ BELAJ, 2001., 139.
  29. GJURO SZABO, 1929., 551–553; LJUBO KARAMAN, 1948., 116.
  30. ANĐELA HORVAT, 1961., 31–37.
  31. ANĐELKO BADURINA, 1993., 309–310.
  32. JOSIP STOŠIĆ, 1994., 123–124.
  33. SENA SEKULIĆ GVOZDANOVIĆ, 2007., 55–56.
  34. VLADIMIR PETER GOSS, 2010., 203–206; VLADIMIR PETER GOSS 2012., 76–77.
  35. MARINA ŠIMUNIĆ BURŠIĆ, 2011., 132–133.
  36. ZDENKO BALOG, 2003., 94.
  37. Arhitektonska skulptura iz Gornje Glogovnice 95 lokalno se naziva i „Barbarica“, navodno prema lokalitetu s kojega je izvorno donesena. To će, naravno, izazvati seriju pretpostavki o neubiciranoj crkvi posvećenoj sv. Barbari s koje je vjerojatno potjecala sva glogovnička skulptura. Kao druga moguća nepoznata crkva, također bez materijalnih dokaza, spominje se i lokalitet Garište na brežuljku Garić. Usp. VLADIMIR PALOŠIKA, 1988., 46–47; ANĐELKO BADURINA, 1993., 309.
  38. Podatke o prvom pronalasku skulptura iz župne spomenice zabilježio je Zorislav Horvat u već citiranom elaboratu. DRAGO MILETIĆ, ZORISLAV HORVAT, 1999., 7–8.
  39. Uobičajeno se pretpostavlja da je to brežuljak Crkvenjak (LELJA DOBRONIĆ, 1984., 132–138) ili Garište (ANĐELKO BADURINA, 1993., 309).
  40. Usp. ANA DEANOVIĆ, Gornja Glogovnica. Prijedlog programa znanstvenog istraživanja i projekta prezentacije kao podloge za zaštitne i konzervatorske radove, JAZU, Kabinet za arhitekturu i urbanizam, Zagreb 1978. i ZORISLAV HORVAT, LADA PRISTER, Izvješće o pregledu romaničkog kipa u Gornjoj Glogovnici, 1995. (Arhiv Konzervatorskog odjela u Zagrebu).
  41. ANĐELA HORVAT, 1961., 30. S punim pravom sugerira oprez pri atribuciji skulpture zbog izuzetno siromašnog korpusa arhitektonske skulpture u kontinentalnoj Hrvatskoj prije 15. stoljeća.
  42. Isto, 23.
  43. Lelja Dobronić navodi monumentalne, redom trobrodne crkve u Mađarskoj i Njemačkoj, temeljito rekonstruirane do kraja 19. stoljeća, kad i glogovnička crkva. Npr. Ják ili Schönggraben. LELJA DOBRONIĆ, 1998., 83–86.
  44. VLADIMIR PETER GOSS, 2006., 62. VLADIMIR PETER GOSS, 2007., 70–73. Poslije širi kontekst nalaza primjerom svetohraništa u Loboru, također s motivom dvostrukog križa te s križem iz Apatovca. VLADIMIR PETER GOSS, 2010., 203–205.
  45. LELJA DOBRONIĆ, 1998., 53, 55–57.
  46. ZORISLAV HORVAT, DRAGO MILETIĆ, 1999., 3–5.
  47. Kukuljevića je imenovalo Središnje povjerenstvo za proučavanje i održavanje starinskih građevina. FRANKO ČORIĆ, Carsko i kraljevsko Središnje povjerenstvo za proučavanje i održavanje starinskih građevina u hrvatskim zemljama – Ustroj, zakonodavstvo i djelovanje 1850. – 1918., Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, doktorska disertacija, 2010., 86–91.
  48. ZLATKO JURIĆ, DUNJA VRANEŠEVIĆ, 2011., 24, 36. Usp. DRAGAN DAMJANOVIĆ, 2018., 11–35.
  49. DRAGAN DAMJANOVIĆ, 2016., 127.
  50. DRAGINJA JURMAN KARAMAN, 1955., 115–116.
  51. DRAGO MILETIĆ I ZORISLAV HORVAT, 1999., 7.
  52. Isto, 5.
  53. KREŠIMIR KARLO, 2019., 91–102.

54. ZORAN HOMEN, 1998., 22–26; ZORAN HOMEN, 2000., 50–52.
55. ANTONIA OROZ, 2017., 73–90.
56. ZORISLAV HORVAT, DRAGO MILETIĆ, Glogovnica, 1999. (Arhiv Konzervatorskog odjela u Bjelovaru).
57. Torzo d.o.o., Izvješće o istražnim restauratorsko-konzervatorskim radovima na fasadama eksterijera, 2005., 52–54 (Arhiv Konzervatorskog odjela u Bjelovaru).
58. ANĐELA HORVAT, 1961., 36.
59. JOSIP BREKALO et al., 2009., 85–87.
60. Kamen je determiniran kao pjeskoviti vapnenac organskog postanka, prema R. L. Folku kao biosparit, a prema R. J. Dunhamu kao fosiliferni greinston. Moguće djelovanje povišene temperature zapaženo je samo na uzroku koji potječe s baze klesanog trijumfalnog luka, a crvena boja je prirodnog postanka. Cemtra d.o.o., Izvještaj o mineraloško-petrografskim analizama kamena s trijumfalnog luka građevine župne crkve Blažene Djevice Marije, Glogovnica – Križevci, 2011., 2–7 (Arhiv Konzervatorskog odjela u Bjelovaru).
61. VIKTOR LIEBL, Barok d.o.o., Izvještaj o izvedenim radovima 2012 (Arhiv Konzervatorskog odjela u Bjelovaru).
62. Barok d.o.o. Izvještaj o izvedenim radovima, 2011. i 2013. (Arhiv Konzervatorskog odjela u Bjelovaru).
63. VIKTOR LIEBL, Barok d.o.o., Izvještaj o izvedenim radovima 2012. (Arhiv Konzervatorskog odjela u Bjelovaru).
64. Art 4 Art Restauo d.o.o., Konzervatorsko-restauratorska dokumentacija Križni put, 2015. i Art 4 Art Restauo d.o.o., Izvještaj o izvedenim radovima na osliku sjevernog zida crkve Uznesenja BDM Donja Glogovnica, 2017. (Arhiv Konzervatorskog odjela u Bjelovaru).
65. ANĐELA HORVAT, 1985., 59–97.
66. ANĐELA HORVAT, 1961., 36–37.
67. Danko Šourek utvrdit će sjevernotalijanske utjecaje u biskupskoj utvrdi u Čazmi, gdje je rezidirao i na kraju umro Osvald Thusz. DANKO ŠOUREK, 2009., 37–46.
68. LELJA DOBRONIĆ, 1984.; LELJA DOBRONIĆ, 1998.
69. MIECZYSLAW TOBIASZ, 1982., 459–466.
70. U Poljskoj se regularnim kanonicima pripisuje desetak crkava, dok će u srednjovjekovnoj fazi crkva Sv. Groba biti središte štovanja relikvija. JERZY RAJMAN, 2015., 47–51.
71. DETHARD VON WINTERFELD, CHRISTOPHER HERRMANN, 2015., 66–70.
72. Tu tezu zagovarali su već spomenuti pionirski istraživači, a iznova je aktualizira, bez temeljitije analize, VLADIMIR PETER GOSS, 2012., 76.
73. Richard A. Sundt će u svojoj studiji o podrijetlu dvobrodnih crkava dovesti u pitanje tezu o liturgijskim potrebama kao izvorištu dvobrodnog tipa. Smatra da se ponajprije radi o najpovoljnijem konstrukcijsko-statičkom rješenju koje zahtijeva široki brod. Također navodi pet uzroka dvobrodnog rješenja: a) uporaba već postojeće građevine (dodavanje broda), b) tradicija graditeljskih tehnika, c) nevoljkost izvedbe svodova širokih raspona, d) potreba za što manjom fragmentacijom prostora i e) konfiguracija terena. RICHARD A. SUNDT, 1989., 187, 198–200.
74. ROMAN LAVIČKA, 2014., 138–147. Zanimljivo je da i Glogovnica funkcionira kao proštenjarska crkva, no kako je riječ o znatno kasnijim podacima od vremena izgradnje, nije moguće tvrditi da je i zamišljena kao proštenjarska te time tumačiti podjelu broda na dva dijela.
75. DIANA VUKIČEVIĆ SAMARŽIJA, 1993., 193–198.

Tehnička i konzervatorsko-restauratorska dokumentacija

Arhiv Konzervatorskoga odjela u Zagrebu:

ANA DEANOVIĆ, Gornja Glogovnica. Prijedlog programa znanstvenog istraživanja i projekta prezentacije kao podloge za zaštitne i konzervatorske radove, JAZU, Kabinet za arhitekturu i urbanizam, Zagreb, 1978.

ZORISLAV HORVAT, DRAGO MILETIĆ, Glogovnica. Župna crkva B. D. Marije s posebnim osvrtom na posljednja istraživanja, Zagreb, studeni 1999.

ZORISLAV HORVAT, LADA PRISTER, Izvješće o pregledu romaničkog kipa u Gornjoj Glogovnici, 1995.

Arhiv Konzervatorskoga odjela u Bjelovaru:

Art 4 Art Restauo d.o.o., Konzervatorsko-restauratorska dokumentacija. Zidne slike, prizori iz Kristovog života, prosinac 2015.

Art 4 Art d.o.o., Izvještaj o izvedenim radovima na osliku sjevernog zida, 2017.

Barok d.o.o., Izvještaj o izvedenim radovima. Konzervatorsko-restauratorski radovi na južnom pročelju. Sanacija zapadnog gotičkog prozora, lipanj – srpanj 2011.

Barok d.o.o., Izvještaj o izvedenim radovima rekonstrukcije zapadnog gotičkog prozora na južnom svetištu, studeni 2013. JOSIP BREKALO et al., Glogovnica. Crkva Marijinog Uznesenja, Zagreb, lipanj 2009.

Cemtra d.o.o., Izvještaj o mineraloško-petrografskim analizama kamena s trijumfalnog luka građevine župne crkve Blažene Djevice Marije, Glogovnica – Križevci, 2011.

VIKTOR LIEBL, Barok d.o.o., Izvještaj o izvedenim konzervatorsko-restauratorskim radovima na svetištu i trijumfalnom luku, Zagreb, 2012.

Torzo d.o.o., Izvješće o istražnim restauratorsko-konzervatorskim radovima na fasadama eksterijera, Zagreb, studeni - prosinac 2005.

Literatura

- ANĐELKO BADURINA, Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije u Glogovnici, *Križevci. Grad i okolica*, (ur.) Anđelko Badurina, Žarko Domijan, Miljenka Fischer i Katarina Horvat-Levaj, Zagreb, 1993., 309–310
- ZDENKO BALOG, Ubikacija župe *Beati Georgii de Glogaunicha*, *Muzejski vjesnik*, 20 (1997.), 47–55
- ZDENKO BALOG, *Križevačko-kalnička regija u srednjem vijeku*, Križevci, 2003.
- JURAJ BELAJ, *Arheološko naslijeđe viteških redova na sjeverozapadnom prostoru središnje Hrvatske*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, magistarski rad, 2001.
- ELLENA BELLOMO, *The Templar Order in North-west Italy. 1142–c. 1330*, Leiden-Boston, 2008.
- JOSIP BUTURAC, Templarski samostan u Glogovnici, *Katolički list*, 33 (1940.), 392–394
- JOSIP BUTURAC, Iz povijesti Glogovnice, *Marulić*, 6/23 (1990.), 807–810
- JOSIP BUTURAC, *Regesta za povijest Križevaca i okolice 1134. – 1940.*, Križevci, 1991.
- FRANKO ĆORIĆ, *Carsko i kraljevsko središnje povjerenstvo za proučavanje i održavanje starinskih građevina u hrvatskim zemljama. Ustroj zakonodavstvo i djelovanje 1850. – 1918.*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, doktorska disertacija, Zagreb, 2010.
- DRAGAN DAMJANOVIĆ, Ivan Kukuljević Sakcinski i zaštita spomenika u drugoj polovici 19. stoljeća, *Ivan Kukuljević Sakcinski začetnik hrvatskog identiteta*, (ur.) Ljerka Šimunić i Kristian Gotić, Zagreb – Varaždin, 2016., 122–129
- DRAGAN DAMJANOVIĆ, Između Ivana Kukuljevića Sakcinskog i Gjüre Szabe – zaštita spomenika u kontinentalnoj Hrvatskoj od početka 1860-ih do 1910. godine, *Gjuro Szabo 1875. – 1943.*, Zbornik radova znanstveno-stručnog skupa „Hrvatski povjesničari umjetnosti“, (ur.) Marko Špikić, Zagreb, 2018., 11–37
- LELJA DOBRONIĆ, *Posjedi i sjedišta templara, ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj*, Rad JAZU, knjiga 406 (1984.)
- LELJA DOBRONIĆ, Glogovnica – Regularni kanonici sv. Groba Jeruzalemskog, glogovnički prepoziti i crkva Blažene Djevice Marije, *Tkalčić*, 2 (1998.), 49–104
- VLADIMIR PETER GOSS, Military Orders between Sava and Drava rivers – Sculpture, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 30 (2006.), 51–65
- VLADIMIR PETER GOSS, *Stotinu kameničica izgubljenog raja. Romanička skulptura u muzejima i zbirkama između Save i Drave*, Zagreb, 2007.
- VLADIMIR PETER GOSS, Četiri stoljeća europske umjetnosti: 800. – 1200. *Pogled s jugoistoka*, Zagreb, 2010.
- VLADIMIR PETER GOSS, *Registar položaja i spomenika ranije srednjovjekovne umjetnosti u međurječju Save i Drave*, Zagreb, 2012.
- B. HALÁSZ ÉVA, SUZANA MILJAN, *Diplomatarium comitum terrestrium Crisiensium (1274–1439)*, Budapest – Zagreb, 2014.
- CHRISTOFER HERRMANN, *Schlesien, Mittelalterliche Architektur im Polen. Romanische und gotische Baukunst zwischen Oder und Weichsel*, (ur.) Christofer Herrmann, Dethard von Winterfeld, Petersberg, 2015., 550–723
- ZORAN HOMEN, Rezultati prve etape arheoloških istraživanja u Glogovnici kraj Križevaca, *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, 3–4 (1998.), 22–26
- ZORAN HOMEN, Glogovnica pokraj Križevaca – rezultati arheoloških istraživanja tijekom 1998. i 1999., *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, 1/XXXII (2000.), 80–86
- ANĐELA HORVAT, Prilozi povijesno-umjetničkim problemima u nekoć templarskoj Glogovnici kraj Križevaca, *Peristil*, 4 (1961.), 29–45
- ANĐELA HORVAT, Prilog tipološkoj klasifikaciji romaničkih crkava kontinentalne Hrvatske, *Bulletin Razreda za likovne umjetnosti JAZU*, 2 (1985.), 59–85
- ZLATKO JURIC, DUNJA VRANEŠEVIĆ, Zaštita kulturne baštine u putnim izvještajima Ivana Kukuljevića Sakcinskog, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 35 (2011.), 23–39
- DRAGINJA JURMAN KARAMAN, Ivan Kukuljević Sakcinski. Prvi konzervator za Hrvatsku i Slavoniju. Prilog historiji konzervatorstva u NR Hrvatskoj, *Zbornik zaštite spomenika kulture*, 4–5, 1953. – 1954. (1955.), 147–162
- LJUBO KARAMAN, O umjetnosti srednjeg vijeka u Hrvatskoj i Slavoniji I, *Historijski zbornik*, 1–4/1 (1948.), 103–127
- KREŠIMIR KARLO, Cjelovito i parcijalno: Izazovi u prezentaciji srednjovjekovne sakralne arhitekture, *Kulturno nasleđe: Rizici i perspektive*, (ur.) Svetlana Dimitrijević Marković, Beograd, 2019., 91–102
- IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, Priorat vranski sa vitezi templari i hospitalci sv. Ivana, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, 14 (1886.), 1–80
- EMILIJAN LASZOWSKI, Povijest zagrebačkih isusovaca od 1608. – 1618., *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskog arkiva*, 3/XV (1913.), 161–178
- ROMAN LAVIČKA, *Jihočeská sakrální architektura pozdní gotiky 1450 – 1550 na rožmberském panství*, Univerzita Karlova v Praze Filozofická fakulta, Rigorózní práce, Praha, 2014.
- ANTONIA OROZ, Analiza pokretnih nalaza iz arheoloških istraživanja kod crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Donjoj Glogovnici, *Cris*, 1/XIX (2017.), 73–90
- VLADIMIR PALOŠIKA, Otkriće srednjovjekovne arhitektonske plastike u Glogovnici kraj Križevaca, *Muzejski vjesnik*, 11 (1988.), 46–47
- RANKO PAVLEŠ, Topografija dvaju posjeda križničkih redova u dolini Glogovnice, *Cris*, 1/VII (2005.), 14–23
- JERZY RAJMAN, Kościoły bożogrobców w Małopolsce. Z badań nad patroniami i relikwiami (XII – XVI w.), *Folia Historica Cracoviensia*, 1 (2015.), 45–78
- SENA SEKULIĆ GVOZDANOVIĆ, *Utvrdeni samostani na tlu Hrvatske*, Zagreb, 2007.
- JOSIP STOŠIĆ, Spomenici srednjovjekovnih crkava Zagrebačke biskupije, prilog Sveti trag, *Devetsto godina umjetnosti Zagrebačke biskupije 1094. – 1994.*, (ur.) Tugomir Lukšić, Zagreb, 1994.
- RICHARD A. SUNDT, The Jacobin Church of Toulouse and the Origin of Its Double-Nave Plan, *The Art Bulletin*, 2/71 (1989.), 185–207

GJURO SZABO, Spomenici starije sredovječne arhitekture u Hrvatskoj i Slavoniji, *Šišićev zbornik*, (ur.) Grga Novak, Zagreb, 1929., 551–553

MARINA ŠIMUNIĆ BURŠIĆ, Crkva Uznesenja Bl. Dj. Marije u Glogovnici u kontekstu kasnogotičke presvođenosti dvobrodnih dvoranskih crkava, *Peristil*, 54 (2011.), 127–134

DANKO ŠOUREK, Pavia – Čazma: primjer sjevernotalijanskih utjecaja na renesansnu umjetnost kontinentalne Hrvatske, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 33 (2009.), 37–46

DANKO ŠOUREK, Arpadian Royal Cult in the Zagreb Cathedral: From Gothic to Baroque, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 41 (2017.), 47–58

DIANA VUKIČEVIĆ SAMARŽIJA, *Gotičke crkve Hrvatskog zagarja*, Zagreb, 1993.

MIECZYŚLAW TOBIASZ, Znaczenie Bożogrobców Miechowskich w kształtowaniu romańskiego Krakowa, *Analecta Cracoviensia*, XIV (1982.), 453–471

DETHARD VON WINTERFELD, CHRISTOPHER HERRMANN, Die vor- und hochromanische Architektur (10. – 12. Jahrhundert), *Mittelalterliche Architektur im Polen. Romanische und gotische Baukunst zwischen Oder und Weichsel*, (ur.) Christofer Herrmann, Dethard von Winterfeld, Petersberg, 2015., 38–95

Popis izvora

CD II Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, svezak II. ur. T. Smičiklas, Zagreb, 1904.

CD III Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, svezak III. ur. T. Smičiklas, Zagreb, 1905.

CD IV Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, svezak IV. ur. T. Smičiklas, Zagreb, 1906.

CD VIII Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, svezak VIII. ur. T. Smičiklas, Zagreb, 1910.

CD X Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, svezak X. ur. T. Smičiklas, Zagreb, 1911.

MKM, KO BJ – F Ministarstvo kulture i medija, Konzervatorski odjel u Bjelovaru, fototeka

MKM, KO BJ – A Ministarstvo kulture i medija, Konzervatorski odjel u Bjelovaru, arhiv

MKM, UZKB – F Ministarstvo kulture i medija, Uprava za zaštitu kulturne baštine, fototeka

Summary

Krešimir Karlo

TWO NAVES, FOUR ORDERS AND THE BISHOP'S NEPHEW: CHURCH OF THE ASSUMPTION OF THE BLESSED VIRGIN MARY IN DONJA GLOGOVNICA

The parish church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary is located about ten kilometres north of Križevci, in the centre of Donja Glogovnica, at the end of the southern slopes of the Kalnik Mountains. The church's extensive bibliography has been caused by several factors: first of all, the fact that the present-day village of Glogovnica shares its name with the Glogovnica, a minor river used as a spatial determinant in the Middle Ages. The toponym developed into a synonym that would accommodate various and diverse estates, including the properties of the Knights Templar and Hospitaller, and the Order of the Holy Sepulchre. The spatial organization of the building, whose nave is divided into two parts, a distinct rarity in the context of medieval architecture in Croatia, would also cause numerous hypotheses about the development of its architectural history. In addition, architectural sculptures embedded in the interior and exterior of the church, as well as the nearby parish house, are cited as unique examples of Romanesque sculpture in continental Croatia. The church in Glogovnica can also be seen as a case study in the history of conservation, since the first conservator in the Banovina of Croatia, Ivan Kukuljević Sakcinski, led the restoration of

the monument in the mid-19th century. He would start a radical reconstruction of the west façade by placing an octagonal bell tower in its axis, and forcing the symmetry upon the other façades by constructing new, pointed neo-Gothic window. Finally, the church is also mentioned in the context of defensive architecture, either as a fortified church or as a fortification in the defence system against Ottoman attacks in the 16th century. The obvious shortcoming of the perspective from which the monument is observed even today is the predominance of interpretations that deal with individual elements (origin of the architectural sculpture, dating of the quatrefoil columns dividing the nave, whether the nave was vaulted or not, whether the columns belong to the oldest construction phase or not), and this is how the entire architectural history of the church is perceived. The incompatibility between various components of the Glogovnica narrative thus results in an uncertainty that still allows for a lively coexistence of diverse interpretations of its architectural phases, provenance and dating. So far, the results of archaeological, conservation and restoration research indicate that, during its oldest architectural phase in the 13th century, the church of St. Mary was a

single-nave building with a vaulted square chancel and a shallow semi-circular apse. The north wall of the nave of the first church was incorporated into the north wall of the nave of the present-day building – a double-nave hall church with an elongated polygonal sanctuary, built in the second half of the 15th century. Reddish sandstone was used to build the quatrefoil columns in the nave, a pointed triumphal arch, the sanctuary and stone window sills, which clearly indicates all the elements were built at the same time. This rejects the hypotheses about an unfinished three-nave Romanesque church, as well as the hypotheses about a vaulted nave from the 15th century, and establishes clearer analogies with the typologically similar architecture of Central Europe of the same period. Furthermore, the adaptation of the church at the beginning of the 17th century, carried out by the Jesuit order, combining Gothic and Baroque decorative and

construction elements, has also been noted. The Jesuit adaptation at the same time hides the semi-columns and consoles and the older consoles in the sanctuary, but instead of the construction of a Baroque vault, the existing one was redesigned by removing the sanctuary services. This project, which included furnishing the church with a choir, which still has a complete cycle of wall paintings depicting the Way of the Cross on the wall that surrounded it, was crowned by carving the *IHS* monogram into the eastern keystone of the vault. After the abolition of the Jesuit order, the estate and parish of Glogovnica were given to the Greek Catholic diocese in 1781, and today the parish is part of the Diocese of Bjelovar-Križevci.

KEYWORDS: Glogovnica, Donja Glogovnica, medieval architecture, Canons Regular of the Holy Sepulchre, sepulchral, knightly orders, double-nave church